

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Francisci De Oviedo Madritani, Societatis Iesv,
Theologiæ Professoris, Cursus Philosophicus**

Oviedo, Francisco de

Lvgdvni, M.DC.LI.

Punct. I. Quid sit causa efficiens.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95503](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95503)

efficienti creatâ disputaturus Controuersia sequen-
ti de causâ increata.

PUNCTVM PRIMVM.

Quid sit causa efficiens.

Aristoteles hoc 2. lib. cap. 2. & 3. & 5. Metaphysic. cau-
sam efficientem definit, vnde primum principium
est mutationis, & quietis, & in text. 31. huius 2. lib. verba
definitionis repetens, ita ait: *Semen autem, & medicus, &
consulens omnino ipsum faciens omnia sunt principia mutationis:*
aut status, aut motus. In hac definitione aliam virtute con-
tentiam inueniunt Suarez disp. 17. Metaphysic. sect. 1. &
Rub. tract. de causa efficien- ti, num. 1. quam sic tradunt:
causa efficiens est principium per se à quo primo est, aut sit mutatio
quam definitionem postea propugnabo.

Recentiores quidam ita verbis Aristotelis adhærere,
vt existiment causam efficientem non esse principium mu-
tationis, sed id vnde procedit ipsum mutationis princi-
pium, neque adeo peregrinæ cogitationis fundamentum
aliquid adducunt, præter verba Aristotelis supra relata,
quæ si cum aliis, quibus frequenter Philosophus suam mē-
tem explicat, contulissent, non ita illorum materiali sono
deciperent. Eodem lib. 5. Metaphysic. cap. 2. post præ-
dicta verba ita discrimen inter materiam, & efficiens af-
figit: *Hoc quidem est materia, illud vero est motus.* Et
statim postquam dixerat exercitium esse causam bonæ
habitudinis, & contra bonam habitudinem esse causam
exercitij, discrimen addit inter efficiens, & finem his ver-
bis: *Non tamen eodem modo, sed hæc quidem est finis, illud vero*
est principium motus, ex quibus manifestè concluditur in
phrasî Aristotelis idem esse id, vnde principium est motus,
ac id, quod est principium motus, & inter peritos Latine
linguæ optimè dicitur effectum trahere originem, & princi-
pium ab efficiente.

Hurtadus disput. 9. sect. 1. causam efficientem definit:
Principium per se influens in aliud, præcisâ mutatione sui, ex
præcisâ ratione in fluxu. Non probo definitionem hanc, quia
conuenit causæ formali, & quia non conuenit omni effi-
cienti. Conuenit causæ formali, quia hæc est causa totius
ex doctrina communi, quam Hurtadus amplectitur, & in
illud influit seclusâ mutatione sui ex præcisâ ratione in-
fluxus causæ formalis, qui tantum est vnio, ex vi cuius
forma non mutatur. Dices non mutari per terminationem
vniionis, mutari tamen per illius receptionem, quia forma
patitur vniionem in opinione Hurtadi constituentis du-
plicem vniionem, quamdam receptam in materia, aliam
in forma. Contra: etiam si forma mutetur per receptio-
nem vniionis non mutatur ex præcisâ ratione influxus,
quem exhibet in totum, quia forma non influit in totum
recipiendæ vniionem, sed illam terminando, & illius in-
fluxus adequatus est vnio, ex vi cuius præcisè non muta-
tur forma: ergo causa formalis influit sine mutatione sui
ex præcisâ ratione influxus, etsi ex alio capite mutetur,
quatenus causa materialis vniionis: ergo illi conuenit præ-
dicta definitio. Virgeo ad hominem: In opinione Hurtadi
principio immanenter operanti rectè quadrat hæc definitio,
etsi quatenus subiectum actionis per illam immutetur:
ergo rectè etiam conueniet principio formali totius, etsi
quatenus est principium materiale vniionis mutetur, cum
non mutetur per eandem vniionem sicuti principium im-
manenter operans non immutatur per actionem, sed per
influxum vniionis ab illa distinctam. Vltimò vnio in
opinione Hurtadi potest creati: pono ergo creati vni-
onem & formam compositi, de forma enim nullus negat
posse creati, tunc sic arguenter: Illud compositum ex
materia, forma, & vniione esset verè compositum ex ma-
teria, & forma: ergo vtrique totum componeret: ergo
vtrique in actu secundo esset causa illius, vna formalis,
materialis altera: sed neutra mutaretur: ergo neque cau-
sa materialis, neque formalis totius mutatur ex præcisâ
ratione influxus, quem exhibet in totum.

Secundò arguenter contra eandem definitionem.
Principium immanenter produciens immutatur præcisè
ex vi actionis immanentis: ergo principium effectuum
immutatur ratione influxus. Distinguit Hurtadus 5. 5. Actio
immanens immutat agens intrinsecè: in denominatione
actionis, nego: in denominatione passionis, concedo.

Franc. Queda, de Philosoph. Tom. I.

In hac re Hurtadi consequentiam non laudo, latè probat
disput. 16. Metaphysic. section. 4. à num. 29. actionem edu-
ctiuam formaliter non distingui à passione, neque habere
diuersa connotata: ergo actio eductiua vt eductiua est for-
maliter immutat agens. Probo: vt eductiua formalissimè
est passio iuxta sententiam Hurtadi: vt est passio immu-
tat: ergo vt eductiua immutat: sed actio vt immanens
est eductiua: ergo vt actio immanens, & vt eductiua est
causalitas agentis, quod non constituitur solum agens
per actionem, sed tale agens per talem actionem vi-
delicet immanentem, vel transeuntem; actio enim in-
tra lineam actionis diuiditur in transeuntem, & imma-
nentem.

Arriaga disput. 9. sect. 1. ita causam definit: *Principium*
per se influens in aliud præcisâ mutatione sui ex præcisâ ratione
causæ efficientis. Vitium huius definitionis vel recentem
Dialecticum non latebit, includit enim definitum eodem
modo significatum in illa particula *efficientis*, ac ante defi-
nitionem definiendum proponebatur. Patitur etiam eas-
dem difficultates, quas contra definitionem Hurtadi ex-
pendimus, à qua tantum differt per vltimam particulam.

Sto definitioni, quam ex Aristotele tradunt Suar. &
Rub. supra: *Principium per se, à quo primo est, aut sit mutatio.*
Principium loco generis ponitur, per reliquas particulas
differre à causa formali & finali nullus dubitat, non enim
effectus dicitur esse à fine, sed propter finem, neque à for-
ma, sed per formam, per quam totum constituitur. Est dif-
ficultas tantum de materia respectu formæ, per quam par-
ticulam excludatur ab hac definitione. Volunt nonnulli
excludi ex eo quod effectus non dicatur fieri à materia, sed
ex materia, illa enim particula denotat principium ex-
trinsecum, quod Aristoteles significauit per particulam
vnde, quæ semper denotat terminum extrinsecum, neque
enim locus, vbi ergo sum, dicitur vnde sum, sed locus à
quo discedo dicitur vnde venio. Non omnino acquiesco,
quia etiam si particula *vnde*, dicat rationem extrinsecam,
materia respectu formæ, cuius est causa, extrinsecam dici
potest, quatenus extrinsecum sumitur pro re adequatè
ab illo distincta, cui extrinseca dicitur, in quo sensu suf-
ficit, vt dicamus particulam *vnde*, rationem extrinse-
cam importare in forma, quæ concipitur quatenus nasci-
tur, seu educitur ex materia proficiens ex illo esse vir-
tuali, quod in materia habebat ad esse formale, quod in
se continet. Magis placet materiam excludi per particu-
lam illam, *primo*, quæ non conuenit effectui, seu cau-
saliati respectu subiecti, seu causæ materialis, sed respectu
principij effectiui; nam licet materia sit primum subie-
ctum in ratione subiecti, non tamen est primum à quo est
motus seu causalitas, quæ dependet à materia tanquam
à principio passiuo, & ab alia entitate tanquam à princi-
pio effectiuo quod probo, & explico. Primum mouens
iuxta Aristotelem dicitur illud, quod determinat motum,
& ab illo tantum dicitur primo esse motum, à quo depen-
det, ob hanc rationem dixit Aristoteles viuientia à se mo-
ueri, quia illa sibi motum determinant, neque indigent
alio extrinseco determinante, vt moueantur, & non di-
cuntur moueri à generante, quia postquam sunt producta
à generante, pro sua libertate si sint rationalia, vel pro sua
indifferentia sicut cognoscitiua, vel si tantum vegetatiua
sint secundum illorum diuersum statum à principio in-
trinseco modò determinantur ad tantam nutritionem, mo-
dò ad tantam, ita vt magis nutrantur antequam perue-
niant ad perfectum statum, minùsque postquam illum ex-
pleuerint. Non viuientia dixit Aristoteles moueri à gene-
rante, quia postquam generans talem illis indidit formam
semper sunt eodem modo ex se determinata ad talem
motum, & ita dicuntur determinationem illam in actu
primo traxisse à generante, licet in actu secundo à se de-
terminentur, vt patet in motu lapidis deorsum, qui ab ipsa
natura lapidis determinatur.

In hoc sensu affirmo, illam particulam *primo*, tantum
conuenire causæ efficienti, quæ est determinatiua motus,
& quæ materiam determinat ad illum; ita vt si motus ve-
rè procedat ab efficiente, & materia non ab hac, sed ab
alio tanquam à determinante procedat, semper enim
actus primus actiuus motum determinat, quem non po-
test passiuus determinare, ob quam rationem dicam Con-
trouerf. 12. de anima. Punct. 3. cum communi ferè om-
nium sententia principij passiuum vt passiuum non posse esse
liberum, quia passiuum vt passiuum non valet se determinare.

T 2 Aristoteles

Aristoteles numquam actionem sine motu cognouit, ideo definitionem cause efficientis dedit per motum, & quietem, nos autem, qui actionem creatiuam, & plures alias actiones, precipue ad accidentia terminatas, quibus non competit ratio motus, agnouimus, per principium motus, principium totius actionis debemus intelligere, quid vero significetur nomine quietis explicui Controuers. 6. Punct. 1. inter exponendam naturae definitionem.

9 Causalitatem principij effectiui in illius definitione explicuit Aristoteles, motum videlicet, per quem principium effectiuum actu mouet, seu efficit, cum vero dixerimus principium effectiuum debere sumi in ordine ad plures actiones, quae motus non sunt debemus effectiuo principio tanquam veram causalitatem non solum motum, sed etiam actionem assignare, quam etiam designauit Aristoteles dum definiuit actionem: *actus agentis ut agens est.* De natura actionis dicam Controu. 12. Puncto 1.

10 Causa efficiens diuiditur in primam & secundam; causa prima est à qua omnes dependent effectus, cum ipsa à nulla alia causa dependeat; secunda dicitur, quae dependet ab alia causa, & à qua dependent aliqui effectus. Rursus secunda diuiditur in moralem, & physicam; physica dicitur, à qua effectus per verum influxum dependet; moralis, quae physice non attingit effectum, sed in causa est, ut alia causa illum attingat, sicuti consulens, rogans, vel mandans; Physica diuiditur in principalem, & instrumentalem; quomodo haec membra inter se differant, non omnium eadem sententia, varias explico Punct. 5. Principalis iterum subdividitur in vniuersalem, & particularem. Vniuersalis quae cum pluribus causis inter se specie diuersis ad plures concurrat effectus specie diuersos. Particularis, quae cum aliis concausis determinatis certos sibi praescribit effectus. Deinde causa principalis alia vniuersa, alia aequiuoca; vniuersa dicitur respectu effectuum eiusdem speciei cum principio; aequiuoca respectu effectuum diuersae speciei. Demum alia est causa libera, alia necessaria; causa libera est quae positis omnibus requisitis ad operandum potest operari, & non operari; necessaria dicitur, quae positis requisitis ad operandum, non potest non operari.

PUNCTVM II.

Statuitur virtus actiua in causis secundis.

I **A**udiendi non sunt auctores, qui dicunt in causis secundis non esse virtutem operatiuam, sed Deum ad praesentiam illarum effectus producere, quae sententia ex Trident. efficaciter reicitur. Damnat Trident. sess. 6. can. 4. illum, qui dixerit nostrum arbitrium nihil operari; sed habere se veluti quoddam inane instrumentum: ergo constat, ex Trident. nos effectiue operari actus spectantes ad nostram iustificationem, & non nos habere merè passiuè: ergo ex Concilio constat nobis inesse actiuam virtutem ad actus nostrae voluntatis. Secundò, eandem conclusionem traditam à Concilio, quam modo propugno, ratione ostendo: Homini inest liberum arbitrium, & se liberè determinat ad hanc operationem laude, & illam vituperio dignam: ergo homo effectiue elicit suam operationem, alias non esset liber, neque se determinaret, sed illum determinaret Deus, qui operationem produceret, neque illi posset dari laus, vel vituperio operatio, quae ab illo non efficitur, sed à Deo, qui pro sua libertate illam produceret nullo habito respectu ad libertatem hominis, quae illi non inesset, si non effectiue actus voluntatis produceret. Dices hominem esse dignum laude vel vituperio, quia Deus ad praesentiam illius producit hanc, vel illam actionem. Contrà: homo ex se indifferens ad actionem bonam vel malam, vel producit aliquid, ex cuius determinetur Deus ad producendam hanc actionem bonam, vel nihil producit, sed Deus ad praesentiam hominis indifferens ad vtramque actionem pro sua libertate producit, quam vult. Si primum dicas, iam concedis homini virtutem actiuam: si secundum, conuinceris hominem non esse laude dignum hic & nunc ex eo, quod Deus producat actionem honestam, quia praesentia hominis non magis determinabat Deum ad actionem honestam, quam inhonestam producendam.

Operationes aliorum brutorum effectiue ab ipsis procedere manifestè ostenditur, si enim motus non procederet ab ipso animali, quomodo equus bello instructus commoueretur? quomodo asinus ad sonitum huius vocis agitare? & ad illius sonitum quiesceret? numquid determinatur Deus vocis sonitu, ut motu, quietemve animalis producat? quis amens haec diceret? Secundò animalia motu defatigantur: ergo illum producant, non enim defatigarentur si nihil agerent, neque cum homine congruè actum esset, si defatigaretur actione à Deo exhibità; & virtutem operandi Deus sibi praeiperet, hominique laborem, & defatigationem tantum fuisset impertitus.

De aliis effectibus vulgo eadem conclusio probatur, quia si ignis non esset productiuus caloris, non esset maior ratio cur Deus ad praesentiam ignis calorem produceret, quam frigiditatem. Non vrget haec ratio, quia sicuti tenemur recurrere ad naturam agentis, cum à nobis queritur cur ignis sit productiuus caloris, & non frigiditatis, sic qui dicunt agentia naturalia per se non esse operatiua ad eandem naturam recurrerent, & dicerent ex natura ignis provenire, ut Deus ad praesentiam illius debeat ut auctor naturae potius calorem, quam frigiditatem producere. Potest tamen vrgeri haec ratio, quia si tota virtus actiua existeret penes Deum nihil operante causa secunda, cur Deus ita decreuisset certos effectus producere, plantas, verbi gratia non nisi post tam laboriosam hominis culturam, post pluuiam de caelo missam, quae omnia in cassum Deus decreuisset ad effectum à se producendum praere, cum illis non expectatis aequè bene effectus posset à Deo produci.

Vltimò eandem conclusionem probò. Effectus potest dependere à principio passiuo creato: ergo ab effectiuo. Respondebis Deum non posse pati effectum, & ita virtutem passiuam dandam esse necessariò in creaturis, posse tamen illum efficere, quapropter virtus actiua necessaria non est in alio praeter Deum. Contrà: virtus actiua Dei non opponitur cum virtute actiua creaturarum: ergo ex eo quod Deus actiue possit operari, non infertur creaturam hac virtute actiua carere, statuo ergo virtutem actiuam Dei non esse fundamentum ad negandam virtutem actiuam creaturae, & hoc posito, arguo à paritate praedicta. Virgeo: in creatura inuenitur tota proportio, quae potest excogitari requisita ad aliam producendam: neque fundamentum est ad negandum hanc illi productiuam inesse, aliàs tota Philosophia clamitat illam in creaturis concedendam esse, perpetua sensuum experientia idem demonstrat: eliminanda ergo est sententia, quae virtutem hanc creaturis denegat, vel tota euertenda Philosophiae disciplina.

Demum, ut doctè meditatur Soar. disp. 18. Metaphys. sect. 1. virtus haec ex sacra Pagina haud obscure colligi videtur, Genes. 1. num. 11. *Germinet terra herbam viuentem*, & num. 24. *Producat animam viuientem*, &c. Ex quibus verbis colligit Basil. hom. 9. res virtutem productiuam accepisse, Et Marth. 4. ait Christus: *Aliud cecidit in terram bonam, & dabit fructum.* Et infra: *Aliud terra fructificat primam herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum, &c.*

PUNCTVM III.

De virtute operatiua accidentium.

PRIMA CONCLUSIO. Substantia habet virtutem intrinsecam, & immediatam productiuam accidentium in se ipsa: ita Soar. disp. 18. Metaph. sect. 3. Hurtad. disp. 9. sect. 1. subsect. 2. & alij plurimi. Probo hanc conclusionem experientia, qua videmus aquam remoto quolibet alio agente extrinseco reducere se in pristinam frigiditatem, ergo producit frigiditatem in se ipsa. Responderi solet ex lauello aquam frigiditatem in se producere, propter qualitatem quamdam occultam productiuam frigiditatis distinctam à substantia aquae, quam recipit à generante. Inquiro, vnde haec qualitas occulta fuit nota? certè ex nullo capite, ac proinde adeo mihi est occulta, ut illam non agnoscam, quam neque lauellus cognouisse debuerat, cum verò substantiam aquae nouae, ipsi efficientiam frigiditatis tribuo, & non ignota qualitati, & sine fundamento sic committo. Secundò in actibus vitalibus